

Mervi Takala

Osa-aikaeläke

Katsaus
viimeaikaiseen
kehitykseen

Eläketurvakeskuksen
monisteita 2000:32

m onisteita

2000

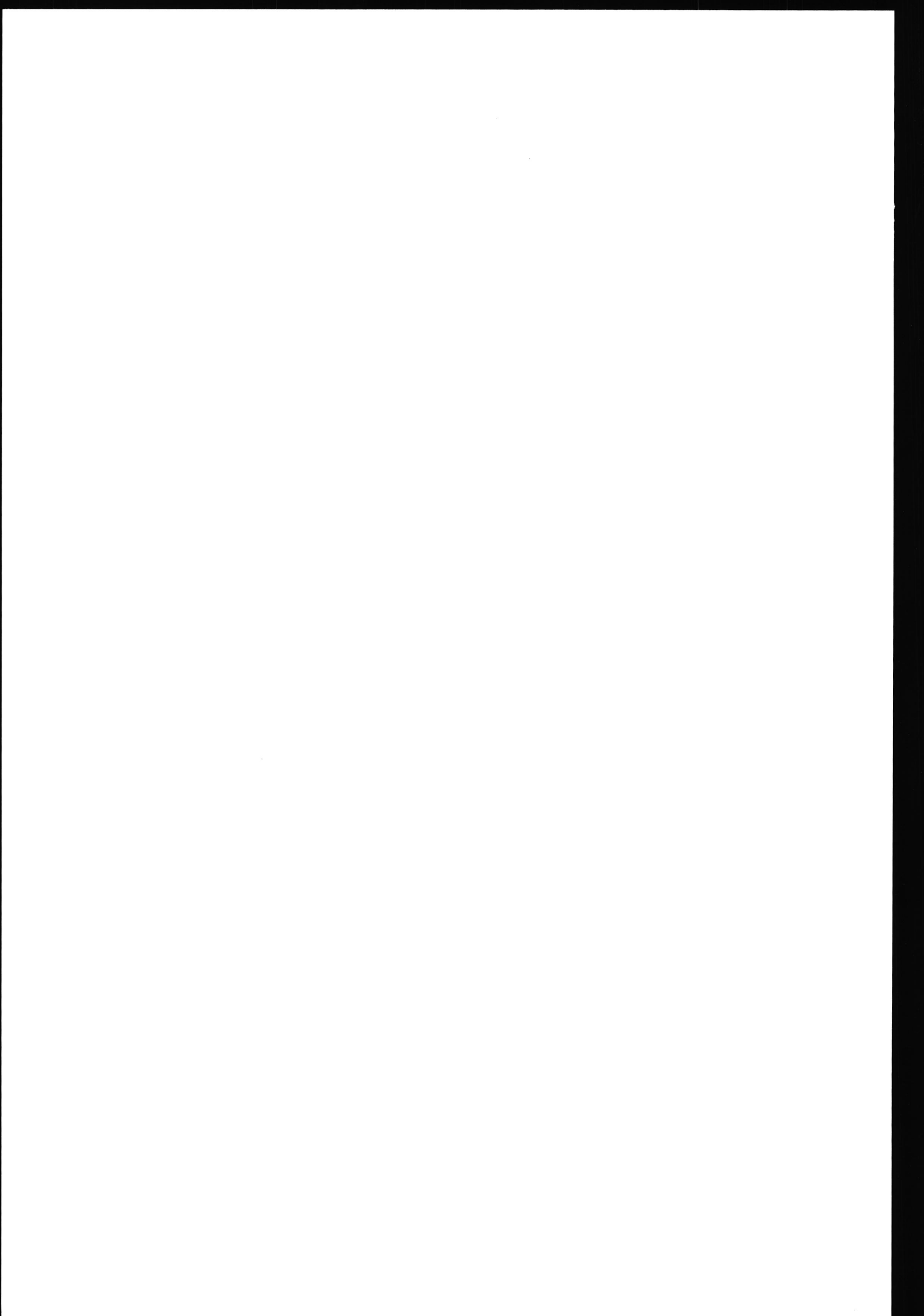

Mervi Takala

Osa-aikaeläke

**Katsaus
viimeaikaiseen
kehitykseen**

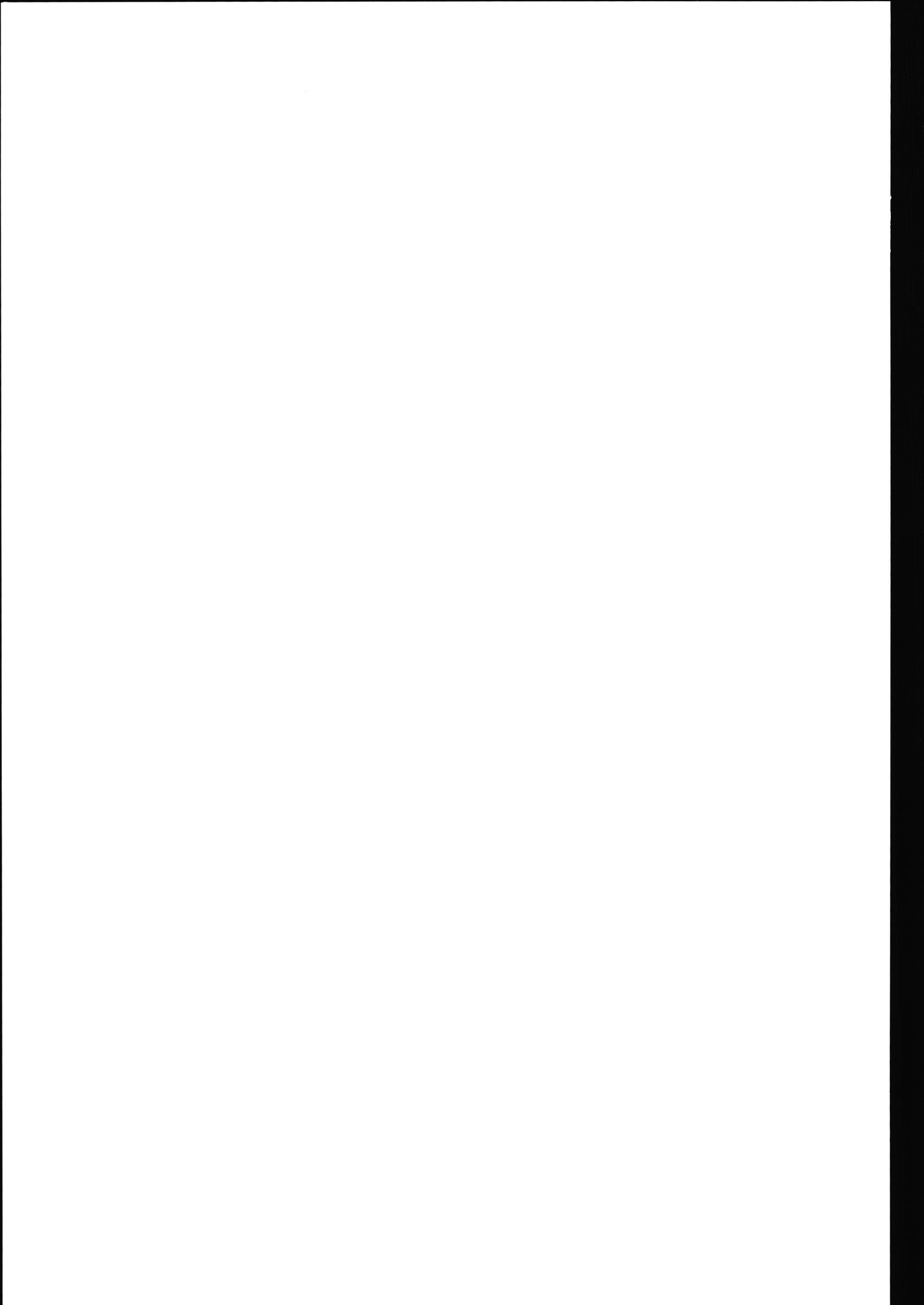

ALUKSI

Tässä monisteessa kerrotaan osa-aikaeläkkeen viimeaikaisesta kehityksestä. Moniste jakaantuu kolmeen osaan. Ensimmäisessä osassa osa-aikaeläkkeen kehitystä kuvataan tilastojen valossa. Lähdeaineistona on käytetty Eläketurvakeskuksen tilastoja ja rekisteritietoja. Toisessa osassa käydään läpi osa-aikaeläkkeeseen liittyviä, eri tutkimuslaitoksissa ja -projekteissa tehtyjä tutkimuksia. Esitellyt tutkimukset on pyritty valikoimaan niin, että tulokset olisivat mahdollisimman tuoreita. Kolmannessa osassa kuvataan osa-aikaeläkkeen kehitystä muissa maissa lähinnä joidenkin esimerkkien valossa.

Maija Hiltunen ja Jukka Lampi Eläketurvakeskuksen tilasto-osastolta ovat osallistuneet monisteen tilasto-osan tekemiseen. Pirjo Tuuli Eläketurvakeskuksen tutkimusosastolta on antanut käyttöön julkaisemattomia tietoja Yrityksen menestyminen ja henkilöstön hyvinvointi -projektista.

Sisältö

1 Johdanto.....	7
2 Osa-aikaeläke tilastojen valossa	10
3 Osa-aikaeläke viimeaikaisessa tutkimuksessa	18
4 Osa-aikaeläkkeen kehityksestä muissa maissa	24
Yhteenveto.....	28
Kirjallisuus.....	30

1 JOHDANTO

Osa-aikaeläkkeelle on parin viime vuoden aikana siirtynyt paljon ikääntyneitä työntekijöitä. Voimakas kasvu alkoi, kun osa-aikaeläkkeen ikärajaa alennettiin 56:een vuoteen määräaikaisella erillislailla 1.7.1998. Osa-aikaeläkkeelle oli aiemmin päässyt 58 vuotta täyttänyt palkansaaja tai yrittäjä. Vuonna 1998 parannettiin myös osa-aikaeläkkeen jälkeen myönnettävää työkyvyttömyys- ja työttömyyseläkettä.

Väliaikaisen ikärajan alentamisen oli alun perin tarkoitus olla voimassa vuoden 2000 loppuun. Kari Puron johtaman työryhmän ehdotuksesta ikärajan alentamista jatkettiin vielä kahdella vuodella, vuoden 2002 loppuun saakka. Perusteluina jatkamiselle työryhmä, ja myös hallitus esityksessään, esitti tavoitteen, että osa-aikaeläkettä voitaisiin näin paremmin käyttää koko-aikaeläkkeelle siirtymisen myöhentämiseen. Toisena perusteluna oli se, että ikärajan alennus oli ollut voimassa vain kaksi vuotta, joten sen vaikutuksia ei ole voitu vielä riittävästi selvittää ja arvioida.

Ikärajan alentamiseen ja lukumäärän lisääntymiseen liittyen osa-aikaeläke on ollut paljon julkisuudessa. Sanoma- ja aikakauslehdissä on ollut artikkeleita ja osa-aikaeläkeläisten haastatteluja. Kirjoitusten sävy on ollut pääosin myönteinen, on korostettu eläkkeen edullisuutta, työssä jaksamista ja lisääntyneen vapaa-ajan suomia itsensä kehittämisen mahdollisuuksia. Samantapaiset myönteiset kokemukset tulivat esille myös osa-aikaeläkeläisiä koskevassa kyselyssä, joka tehtiin vuonna 1995 (Takala 1999).

Kriittiset kommentit ovat liittyneet lähinnä järjestelmän erityiseen edullisuuteen eläkkeensaajan kannalta. Tämä edullisuus voi houkutella ennenaikaiseen työn jättämiseen. Se voi muodostua ongelmaksi erityisesti tilanteessa, jossa henkilön työkyky riittäisi kokopäiväiseen työskentelyyn ja hänen tietojansa ja taitojansa tarvittaisiin työpaikalla.

Eläkepoliittisesti tärkeä kysymys liittyy osa-aikaeläkkeiden ja muiden varhaiseläkkeiden välisten yhteyksien tulkintaan. On kiinnitetty huomiota siihen, että samaan aikaan kun osa-aikaeläkkeiden määrä on kasvanut, on työkyvyttömyyseläkkeiden määrä alentunut. Tätä on tulkittu niin, että osa-aikaeläkkeen avulla on onnistuttu siirtämään työkyvyttömyyseläkkeelle siirtymisiä (esim. HS 16.5.2000, Kallinen 2000). Julkisella sektorilla on esitetty arveluja, että osa-aikaeläkkeet ovat joko suoranaisesti korvanneet työkyvyttömyyseläkkeitä (Valtion eläkkeet 2000) tai vähentäneet niiden merkitystä (HS 16.5.2000). Hytti (1999) puolestaan arvioi osa-aikaeläkkeen korvanneen eläkeputken (työttö-

myyseläkkeen) käyttöä vuosina 1998 ja 1999. Tämä arvio perustuu siihen havaintoon, että ikääntyvien työllisyys ja osa-aikaeläkkeiden lukumäärä kasvavat nopeassa tahdissa rinnakkain.

***

Osa-aikaeläkelain voimassaolon alkuaikoina käytiin keskustelua siitä, miksi osa-aikaeläke kiinnostaa niin vähän työntekijöitä ja yrittäjiä. Selitystä haettiin suomalaisesta työkultuurista ja työelämän piirteistä: ikääntyneiden työntekijöiden halua kokoaikaisille varhaiseläkkeille selitettiin tämän sukupolven pitkällä työuralla, huonoilla työoloilla ja kehnolla johtamiskulttuurilla. Suomessa ei myöskään oltu totuttu epätyypillisiin työaikamuotoihin, osa-aikatyö on ollut erittäin vähäistä ja vähän arvostettua.

Toisaalta selitystä haettiin yksilön työ- ja eläkeasenteista: arveltiin, että perinteinen suomalainen raatamismalli oli väistymässä ja ihmiset ovat alkaneet arvostaa vapaa-aikaa ja harrastuksille ja perheelle omistautumista aiempaa enemmän. Kolmanneksi selitystä osa-aikaeläkkeen vähäiseen suosioon haettiin lain määräyksistä: esimerkiksi osa-aikaeläkkeen ikärajojen arveltiin olevan väärin asetettuja verrattuna muiden varhaiseläkkeiden ikärajiin. (ks. Takala 1999).

Parin viime vuoden aikana tilanne on muuttunut lähes päinvastaiseksi. Osa-aikaeläkkeen suosiota ei voi enää pitää vähäisenä. Miten osa-aikaeläkkeelle hakeutuvien määrän nopeata kasvua sitten tulisi selittää? Onko niissä tekijöissä, joiden arveltiin selittävän käytön vähäisyyttä, tapahtunut sellaisia muutoksia, jotka selittäisivät käytön kasvun?

Osa-aikaeläkelain määräyksiä on lain voimassaoloaikana (laki tuli voimaan yksityisellä sektorilla vuonna 1987 ja julkisella sektorilla 1989) muutettu useaan kertaan. Näkyvimmit muutokset liittyvät ikärajojen alentamiseen. Ensimmäisen kerran ikärajoja muutettiin vuonna 1994, jolloin alkuperäistä 60 vuoden alaikärajaa laskettiin 58 vuoteen. Seuraavan kerran ikärajaa alennettiin vuonna 1998. Tällä hetkellä ollaan siten tilanteessa, jota monet tavoittelivat jo 1980-luvun lopussa kun uudet varhaiseläkemuodot tulivat voimaan: nyt näistä eläkemuodoista osa-aikaeläke on se, jolle voi siirtyä nuorimpana kun sekä varhennetun vanhuuseläkkeen että yksilöllisen varhaiseläkkeen ikäraja on 60 vuotta (yksilöllisen varhaiseläkkeen 60 vuoden ikäraja koskee 1943 jälkeen syntyneitä).

Myös osa-aikaeläkkeen muissa määräytymisperusteissa on tapahtunut samanaikaisesti joitakin muutoksia, jotka ovat eläkkeensaajalle edullisia. Esimerkiksi se, että osa-aikaeläkkeellä olo ei juurikaan alenna tulevaa vanhuuseläkettä.

Suomalaiseen työkuulttuuriin ja suomalaisten työ- ja eläkeasenteisiin on pyritty vaikuttamaan viime vuosina monin tavoin. Eri tahoilla on järjestetty kampanjoita, joilla pyritään kannustamaan työssä jatkamiseen. On kehitetty ja toimeenpantu kansallisia ohjelmia ikääntyneen työvoiman työkyvyn ylläpitämiseksi ja varhaiskuntoutuksen tukemiseksi sekä työelämän kehittämiseksi ja ikäsyrjinnän estämiseksi. (esimerkiksi Kansallinen ikäohjelma, Kansallinen työelämän kehittämisohjelma, Työssä jaksamisen ohjelma ja Elinikäisen oppimisen ohjelma).

Myös työmarkkinoilla on tapahtunut merkittäviä muutoksia 90-luvulla. Erilaiset joustavat työaikamuodot ovat lisääntyneet, niin myös osa-aikainen työskentely. Epätyypillisten työaikojen yleistyminen voi lisätä valmiutta osa-aikaeläkkeelle hakeutumiseen ja helpottaa osa-aikaisen työn järjestämistä. Toisaalta osa-aikaeläkkeiden yleistyminen voi vakiinnuttaa epätyypillisten työaikamuotojen, erityisesti osa-aikatyön, asemaa työmarkkinoilla.

Työmarkkinamuutosten ja osa-aikaeläkkeen välistä yhteyttä voidaan arvioida myös kysymyksenä tällaisen eläkkeellesiirtymismallin ”oikeasta ajoituksesta”. Esimerkiksi Saksan osa-aikaeläkejärjestelmää koskevissa kirjoituksissa on arvioitu, että vähittäisen eläkkeelle siirtymisen mallit voivat onnistua vain tilanteissa, jossa ikääntyneestä työvoimasta on aitoa kysyntää (Naegele 1999).

Samaan ilmiöön viittaa Suomen osalta Hytti (1999), joka on kiinnittänyt huomiota siihen, että ikääntyneiden työllisyys on lisääntynyt samaan aikaan kun osa-aikaeläkeläisten määrät ovat kasvaneet. Erityisesti 55–59-vuotiaiden ryhmässä työllisyysaste on kasvanut huomattavasti nopeammin kuin muun työikäisen väestön vuoden 1998 puolivälistä lähtien.

Useissa EU-maissa, joissa on pyritty korvaamaan kokoaikaista varhaiseläkkeelle siirtymistä vähittäisen eläkkeelle siirtymisen mallilla, on havaittu ikääntyneen työvoiman osa-aikaisen työnteon lisääntyneen. Mutta samaan aikaan on myös nuorempien ikäluokkien osa-aikainen työskentely lisääntynyt näissä maissa. Siksi ikääntyneiden osa-aikatyön lisääntymistä ei voine tulkita yksinomaan seuraukseksi eläkepoliittisista toimenpiteistä (Walker 1999).

2 OSA-AIKAELÄKE TILASTOJEN VALOSSA

Osa-aikaeläkkeelle siirtyvien määrä alkoi selvästi kasvaa ikärajan alentamisen jälkeen kesällä 1998. Osa-aikaeläkeläisten määrä on kasvanut sekä yksityisellä että julkisella sektorilla, yksityisen sektorin kasvu on kuitenkin ollut vielä nopeampaa. Vuonna 1999 yksityisellä sektorilla alkoi jo selvästi enemmän osa-aikaeläkkeitä kuin julkisella sektorilla, kun aiemmin julkisella sektorilla alkaneita uusia eläkkeitä oli vuosittain enemmän.

Osa-aikaeläkkeelle eivät ole siirtyneet vain uudet siihen oikeutetut ikäluokat, vaan siirtyneiden määrä on kasvanut myös muissa ikäryhmissä, viime vuonna erityisesti 60 vuotta täyttäneiden ryhmässä.

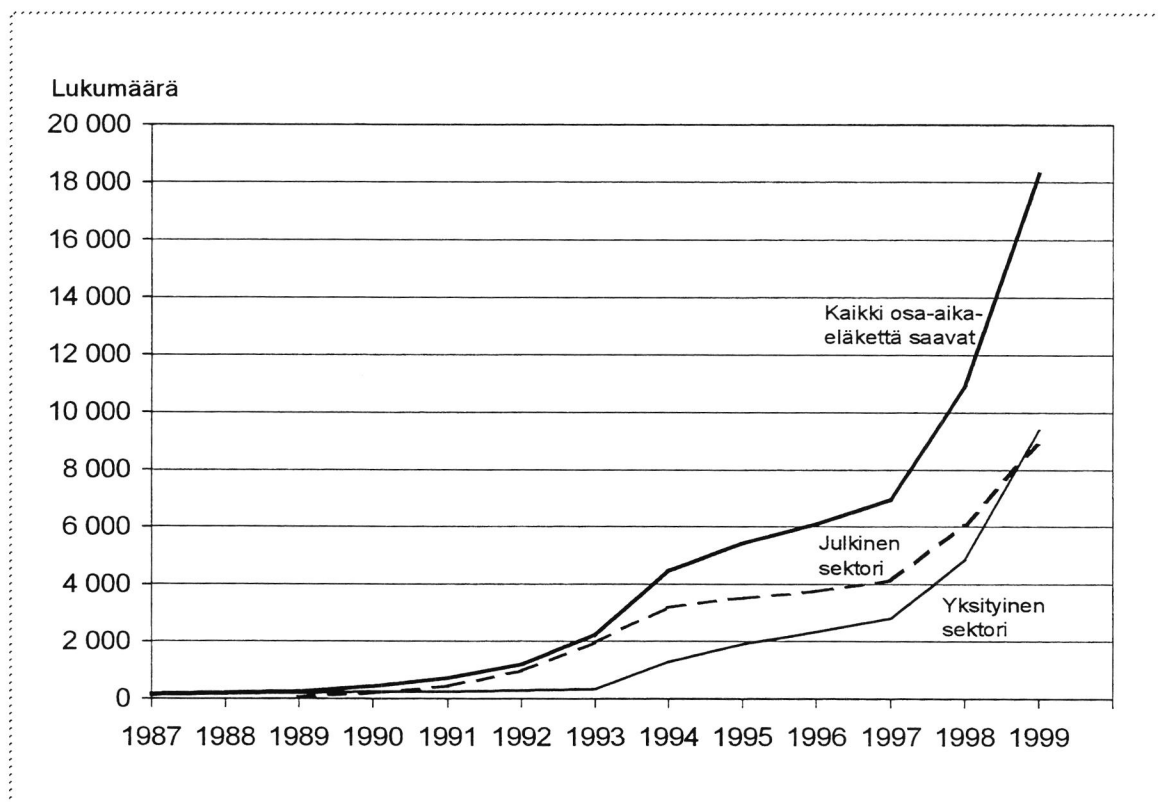
Taulukko 1. Osa-aikaeläkkeelle vuosina 1996-1999 siirtyneet

Vuosi	Ikä eläkkeen alkaessa			Yhteensä
	56 - 57	58 - 59	60 - 64	
1996	-	1 411	604	2 015
1997	-	1 657	644	2 301
1998	2 495	2 214	973	5 682
1999	5 180	2 589	1 738	9 507

Vuoden 1999 luvut ovat ennakkotietoja

Vaikka osa-aikaeläke tuli julkiselle sektorille 2,5 vuotta yksityistä sektoria myöhemmin, kasvoi eläkkeensaajien määrä julkisella sektorilla nopeasti. Jo muutamassa vuodessa osa-aikaeläkkeen saajia oli julkisella sektorilla enemmän kuin yksityisellä sektorilla. Vasta vuoden 1999 aikana yksityisen sektorin osa-aikaeläkkeen saajien määrä kasvoi julkisen sektorin eläkkeen saajien määrää suuremmaksi.

Kuva 1. Osa-aikaeläkkeen saajat vuosien 1987–1999 lopussa eläkesektorin mukaan

Myöskin suurempi osa osa-aikaeläkeläisistä työskentelee nyt yksityisellä sektorilla. Vuoden 1999 lopussa osa-aikaeläkeläisiä oli yksityisellä sektorilla 9 400 ja julkisella sektorilla 8 900. Yhteensä työeläkelakien mukaista osa-aikaeläkettä sai siis vuoden 1999 lopussa noin 18 300 henkilöä.

Vuoden 2000 heinäkuun lopussa osa-aikaeläkeläisiä oli arviolta 21 000. Heistä 11 700 työskenteli yksityisellä sektorilla.

Kaikista osa-aikaeläkkeen saajista naisia on ollut koko lakien voimassaolon ajan miehiä enemmän. Yksityisellä sektorilla naisten osuus on kuitenkin hie-
man alle puolet, kun julkisella sektorilla naisia on kaksikolmasosaa.

Taulukko 2. Osa-aikaeläkkeen saajat vuosien 1987–1999 lopussa, sukupuolen ja eläkesektorin mukaan

Vuosi	Yksityisen sektorin eläkkeen- saajat			Julkisen sektorin eläkkeen- saajat			Kaikki työeläkkeensaajat		
	Miehet	Naiset	Kaikki	Miehet	Naiset	Kaikki	Miehet	Naiset	Kaikki
1987	76	67	143	.	.	.	76	67	143
1988	102	70	172	.	.	.	102	70	172
1989	112	85	197	29	29	58	141	113	254
1990	112	104	216	87	125	212	199	228	427
1991	142	109	251	188	260	448	330	369	699
1992	152	129	281	364	568	932	516	697	1 213
1993	179	149	328	850	1 080	1 930	1 029	1 228	2 257
1994	689	599	1 288	1 346	1 843	3 189	2 030	2 437	4 467
1995	1 062	860	1 922	1 473	2 058	3 531	2 525	2 912	5 437
1996	1 309	1 042	2 351	1 565	2 208	3 773	2 861	3 243	6 104
1997	1 570	1 227	2 797	1 618	2 538	4 156	3 172	3 760	6 932
1998	2 639	2 208	4 847	2 328	3 786	6 114	4 945	5 979	10 924
1999	5 122	4 281	9 403	3 208	5 720	8 928	8 301	9 983	18 284
31.7.2000	6 500	5 200	11 700	3 400	6 200	9 600	9 700	11 400	21 200

31.7.2000 luvut ovat arvioita

Vuoden 1999 lopussa 42% osa-aikaeläkkeen saajista oli täyttänyt 60 vuotta. Joka neljäs oli 56 tai 57 -vuotias. Naisten ja miesten ikäjakauma oli samankaltainen.

Taulukko 3. Osa-aikaeläkkeen saajat vuosien 1987–1999 lopussa iän mukaan

Vuosi	Ikä vuoden lopussa			Yhteensä
	56 - 57	58 - 59	60 - 64	
1987	-	-	143	143
1988	-	-	172	172
1989	-	32	222	254
1990	-	103	324	427
1991	-	204	495	699
1992	-	407	806	1 213
1993	-	905	1 352	2 257
1994	-	1 930	2 537	4 467
1995	-	2 024	3 413	5 437
1996	-	1 939	4 165	6 104
1997	-	2 197	4 735	6 932
1998	2 316	2 992	5 616	10 924
1999	4 796	5 792	7 696	18 284

Vuoden 1999 lopussa keskimääräinen osa-aikaeläke oli arvion mukaan 3 100 markkaa kuukaudessa. Miesten keskimääräinen kuukausieläke oli 3 700 ja naisten 2 500 markkaa. Maksetuista osa-aikaeläkkeistä 63% oli alle 3 000 markkaa kuukaudessa. Naisille maksetuista eläkkeistä 78% ja miehille maksetuista eläkkeistä 44% oli alle 3 000 markkaa kuukaudessa.

Taulukko 4. Osa-aikaeläkkeiden suuruusjakauma 31.12.1999, %

Eläkkeen suuruus mk/kk	Miehet	Naiset	Kaikki
0 - 1 999	12,1	40,2	27,4
2 000 - 2 999	31,7	38,2	35,3
3 000 - 3 999	25,1	11,2	17,6
4 000 - 4 999	15,4	6,8	10,7
5 000 - 7 499	12,2	3,3	7,4
7 500 - 9 999	2,5	0,2	1,2
10 000 - 14 999	0,8	0,0	0,4
15 000 -	0,1	-	0,1
Kaikki	100,0	100,0	100,0
Eläke keskimäärin mk/kk, arvio	3 700	2 500	3 100

Päätyneiden osa-aikaeläkkeiden keskimääräiset kestot ovat vuosittain jonkin verran vaihdelleet. Viimeisen viiden vuoden aikana päätyneet osa-aikaeläkkeet ovat kestäneet keskimäärin alle kahdesta vuodesta kolmeen vuoteen. Useimmiten osa-aikaeläke päättyy siihen, että henkilö siirtyy muulle eläkkeelle.

Taulukko 5. Vuosina 1995–1999 päätyneet osa-aikaeläkkeet sekä keskimääräinen kesto

Vuosi	Lukumäärä	Kesto keskimäärin	Muulle eläkkeelle siirtyneet	
			Lukumäärä	%
1995	1 162	1 v 10 kk	1 111	95,6
1996	1 386	2 v 3 kk	1 325	95,6
1997	1 457	2 v 8 kk	1 380	94,7
1998	1 736	3 v 0 kk	1 553	89,5
1999	2 078	2 v 9 kk	.. *)	.. *)

*) tietoa ei ole vielä saatavilla

Tavallisimmin osa-aikaeläkkeeltä siirrytään vanhuuseläkkeelle, joko varsinaiselle tai varhennetulle vanhuuseläkkeelle. Kolme neljästä päättyneestä osa-aikaeläkkeestä päättyi vanhuuseläkkeelle siirtymiseen ja noin 15% työkyvyttömyyseläkkeelle tai yksilölliselle varhaiseläkkeelle siirtymiseen.

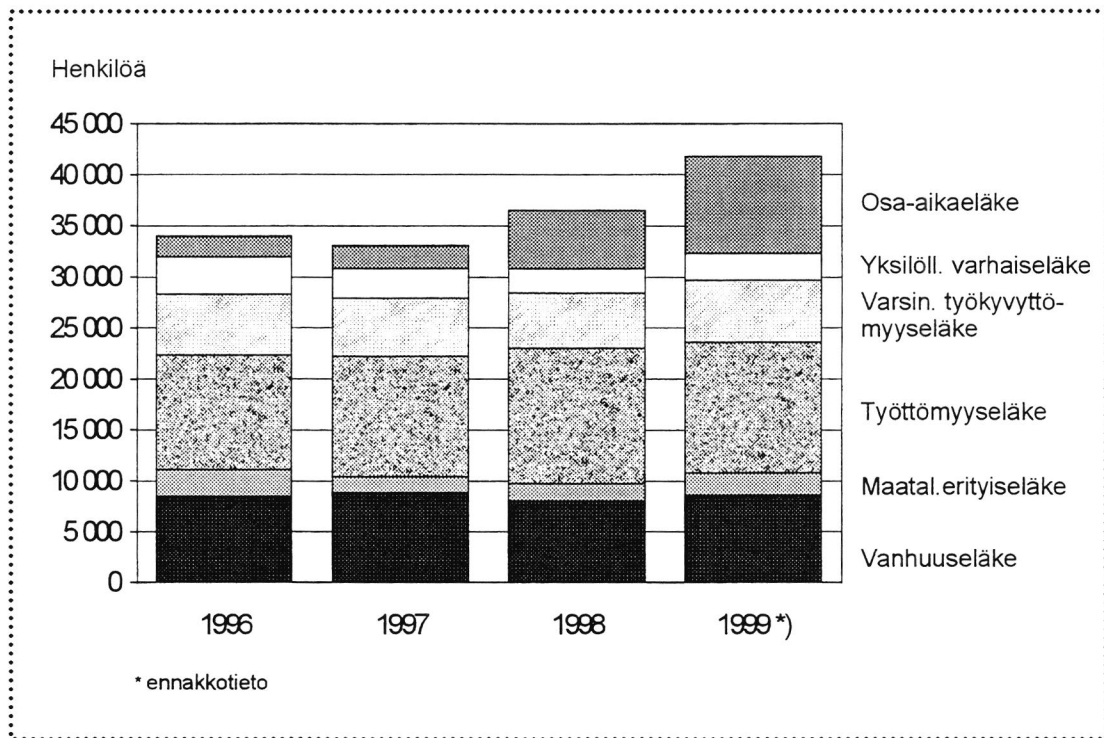
Taulukko 6. Vuosina 1995–1999 päättyneiden osa-aikaeläkkeiden jälkeinen eläkelaji

Vuosi	Eläkelaji, jolle siirtynyt					Muille eläkkeille siirtyneet yhteensä
	Varsin. vanhuus-eläke	Varhenn. vanhuus-eläke	Varsin. työkyvytt. eläke	Yksilöll. varhais-eläke	Työttömyys-eläke	
1995	641	150	67	177	76	1 111
1996	752	219	64	192	98	1 325
1997	885	196	62	178	59	1 380
1998	1071	230	71	175	6	1 553
1999 *)	1022	221	84	206	-	1 533

*) Sisältää vain ne tapaukset, joista on tieto rekisteröity 31.12.1999 mennessä.

Osa-aikaeläkkeen merkityksen kasvu näkyy selvästi, kun tarkastellaan kaikkia ikääntyneitä varhaiseläkkeille siirtyneitä. Vuonna 1999 siirtyi 55 vuotta täyttäneitä työntekijöitä ja yrittäjiä jo enemmän osa-aikaeläkkeelle kuin työkyvyttömyyseläkkeille.

Kuva 2. 55-64 -vuotiaat työeläkkeelle siirtyneet eläkelajin mukaan vuosina 1996-1999

3 OSA-AIKAELÄKE VIIMEAIKAISESSA TUTKIMUKSESSA

Seuraavassa esitellään osa-aikaeläkettä koskevia tuloksia uusista tutkimuksista.

Huhtaniemi Päivi: Varhaiseläkeajatukset, työn kuormittavuus ja koettu elämänhallinta eläkkeelle siirtymisen ennustajina

Huhtaniemen tutkimuksessa on seurattu 40–65-vuotiaita sairaalatyöntekijöitä. Ensimmäinen aineisto kerättiin vuonna 1993 ja seuranta-aineisto viisi vuotta myöhemmin. Alkuperäisessä otoksessa (360 henkeä) suurin ammattiryhmä oli sairaala-apulaiset. Mukana oli myös paljon perushoitajia ja sairaanhoitajia sekä toimistohenkilökuntaa. Tutkimuksen tarkoituksena on ollut seurata henkilöiden varhaiseläkeajatusten yhteyttä heidän todelliseen eläkkeelle jäämiseensä ja eläkeajatusten muutoksia sekä niiden yhteyttä työhön ja persoonallisuuteen.

Tutkimuksessa mukana olleet eivät olleet juurikaan kiinnostuneita osa-aikaeläkkeestä. Vuoden 1993 aineistossa oli mukana neljä henkilöä, jotka olivat kiinnostuneita osa-aikaeläkkeelle siirtymisestä, kun kaikkiaan eläkkeelle siirtymisestä oli kiinnostunut 122 henkilöä. Kaikki nämä neljä, ja 11 muuta työntekijää, olivat viiden seurantavuoden aikana siirtyneet osa-aikaeläkkeelle.

Huhtaniemi arvelee tutkimuksensa johtopäätöksissä, että varhaiseläkkeelle siirtyminen ei enää ole korostuneesti pienipalkkaisten ja raskasta työtä tekevien ratkaisu, vaan myös korkeasti koulutetut ja esimiesasemassa työskentelevät harkitsevat sitä. Hän arvelee, että erityisesti osa-aikaeläke on se väylä, jota ”hyväosaisten” ryhmä saattaa yhä enenevästi käyttää kokopäivätyöstä vetäytymiseen. Hän myös kritisoi osa-aikaeläkejärjestelmää tästä syystä: ensiksi hyväosaisten osa-aikaeläkkeelle siirtyminen rasittaa organisaatioiden taloutta ja toiseksi se vie pois asiantuntijaosaamista ja kokemusta.

Tuovinen Marja: Työssä pysymisen kannattavuus. Esimerkkilaskelmia työttömyyseläkeputkesta ja osa-aikaeläkkeestä.

Marja Tuovinen on selvittänyt työssä pysymisen kannattavuutta käyttäen esimerkkinä työttömyyseläkeputkea ja osa-aikaeläkettä. Osa-aikaeläkettä koskevassa esimerkissä hän vertaa kahta työntekijää, joista toinen työntekijä 56 vuotta täytettyään valitsee osa-aikatyön ja osa-aikaeläkkeen ja toinen työntekijä jatkaa entisessä kokopäivätyössään vanhuuseläkkeelle saakka. Laskel-

missä käytetään indikaattorina nk. nettokorvausastetta, joka lasketaan osa-aikaeläkkeellä olevan käytettävissä olevien tulojen ja kokopäivätyössä käyvän käytettävissä olevien tulojen suhteena. Laskelmassa on myös tarkasteltu vaihtoehtoa, jossa nettokorvausasteessa on otettu huomioon myös kotityön ja vapaa-ajan arvo.

Tuovisen tulosten mukaan osa-aikatyö on vähemmän kannattavaa, jos tarkastellaan pelkästään rahallisia menetyksiä. Osa-aikatyössä käytettävissä olevat tulot ovat 83–85 % kokopäivätyötä tekevän tuloista. Mutta mikäli osa-aikaeläkeläisen lisääntynyt vapaa-aika otetaan huomioon, niin asetelma muuttuu. Alhaisilla palkkatasoilla (5 000–8 000 mk/kk) kokopäiväinen työnteko ei kannata. Ylemmillä palkkatasoilla kokopäivätyötä tekevälle jää noin 5 % enemmän käteen kuin osa-aikaiselle.

Nettokorvausasteet ilman kotityön ja vapaa-ajan arvoa ovat noin 90 % kun kuukausitulot ovat 9 000 markkaa tai enemmän. Kun lisääntynyt vapaa-aika otetaan huomioon, nettokorvausasteet ovat lähellä sataa. Tutkimuksen mukaan osa-aikaeläke tarjoaa siten edullisen vaihtoehdon kokopäivätyölle.

Elovainio Marko, Forma Pauli, Halmeenmäki Tuomo, Sinervo Timo: Kunnallisen sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstön eläketilanne.

Tutkimuksessa tarkastellaan sosiaali- ja terveystoimen henkilöstön eläkkeelle siirtymistä ja eläkkeelle siirtymisen syitä vuosina 1993 ja 1997. Yleisesti tutkimuksessa todettiin varhaiseläkkeelle siirtymisen vähentyneen vuodesta 1993 vuoteen 1997. Osa-aikaeläkkeiden määrä ja eläkkeelle siirtyneiden osuus työvoimasta oli tuona aikana kaksinkertaistunut, vaikka osa-aikaeläkkeet ovat olleet sosiaali- ja terveysalalla muuta kuntasektoria harvinaisempia. Vuonna 1993 kunta-alalta siirtyi osa-aikaeläkkeelle 0,13% (sosiaali- ja terveysalalta 0,03%) ja vuonna 1997 0,15% (sosiaali- ja terveysalalta 0,07%) työssä käyvistä.

Osa-aikaeläkkeelle siirryttiin aikaisemmin hieman vanhempana: kunta-alalla siirryttiin osa-aikaeläkkeelle keskimäärin 59,6 -vuotiaana vuonna 1993 ja 59,0 -vuotiaana vuonna 1997.

Tutkimuksessa tarkastellaan myös eläkkeelle siirtymistä ammattiryhmittäin. Tässä tarkastelussa yhdistettiin varhennettu vanhuuseläke ja osa-aikaeläke. Nämä eläkkeet olivat yleisimpiä lääkäreillä ja kodinhoitajilla. Varhennetut vanhuuseläkkeet ja osa-aikaeläkkeet olivat lisääntyneet kaikissa ammattiryhmissä vuodesta 1993 vuoteen 1997 suhteessa kaikkiin sosiaali- ja terveydenhuollon aloilla työssä käyviin, mutta suhteutettuna kaikkiin yli 55 -vuotiaisiin työssä käyviin nämä eläkkeet olivat tulleet entistä harvinaisemmiksi.

Halmeenmäki Tuomo: Eläkkeelle siirtyminen alueellisesti. Itä- ja Pohjois-Suomessa siirrytään vilkkaimmin eläkkeelle.

Katsauksessa käydään läpi kuntien palveluksessa olevien henkilöiden eläkkeelle siirtymistä ja eläkkeiden alkavuutta alueellisesti. Osa-aikaeläkkeelle siirtyneiden määrä kasvoi kunnissa erityisesti vuonna 1998, jolloin osa-aikaeläkeläisten määrä kaksinkertaistui. Osa-aikaeläkeläisten osuus eläkkeille siirtyneistä kasvoi joka maakunnassa. Voimakkainta kasvu oli Itä-Uudellamaalla ja Kainuussa. Esimerkiksi vuosina 1996–1998 Itä-Uudellamaalla osa-aikaeläkkeiden osuus oli 30% kuntien eläkkeelle siirtyneistä.

Osa-aikaeläkkeen alkavuus vaihtelee selvityksen mukaan suuresti seutukunnittain. Jos koko Suomen keskimääräistä osa-aikaeläkkeen alkavuutta kuvataan luvulla 100, niin osa-aikaeläkkeen alkavuus vaihtelee seutukunnittain 0:sta 325:een. Ahvenanmaan Foglön seutukunnassa ja Etelä-Karjalan Kärki-kuntien (Parikkala, Saari ja Uukuniemi) osa-aikaeläkkeen alkavuus on 0, ja Porvoon seutukunnassa se on korkeimmillaan eli kolminkertainen maan keskiarvoon verrattuna (325). Muita korkean alkavuuden seutukuntia ovat Juvan seutukunta Etelä-Savossa (209), Vaasan seutukunta Pohjanmaalta (158) ja Helsingin seutukunta Uudeltamaalta (148).

Kunnan palveluksesta osa-aikaeläkkeelle siirtyminen on vilkasta väestöllisesti suhteellisen suurilla seuduilla, alhaisen alkavuuden seutukuntia on ympäri Suomea.

Savioja Hannele: Suuret ikäluokat eläkeiän kynnyksellä ja **Hellsten** Katri ja **Savioja** Hannele: Suuret ikäluokat uudessa elämänvaiheessa. Työssä vai eläkkeelle?

Tutkimuksessa tarkastellaan suurten ikäluokkien asennetta eläke-aikaan, kiinnittymistä ja asemaa työelämässä, terveydentilaa ja käsityksiä eläkeistä. Aineisto on kerätty postikyselynä. Suuria ikäluokkia edustavat vuosina 1945–50 syntyneet, joita on mukana noin 1 400 henkeä.

Eläkejatoksia tarkasteltiin kysymällä senhetkistä kiinnostusta siirtyä varhain eläkkeelle. Erikseen kysyttiin vielä kiinnostusta siirtyä osa-aikaeläkkeelle. Suurten ikäluokkien joukosta yli puolet olisi kiinnostunut osa-aikaeläkkeestä ja kolmannes haluaisi suoraan kokoaikaiselle eläkkeelle (jakauma laskettu vain niistä henkilöistä, jotka ilmoittivat olevansa kiinnostuneita enneaikaisesta eläkkeelle lähdöstä). Tutkimuksessa verrattiin suurten ikäluokkien sekä heitä nuorempien ja vanhempien suhtautumista osa-aikaeläkkeeseen. Nuoremista, eli 1951–70 syntyneistä 55% oli kiinnostunut osa-aikaeläkkeestä (ks. taulukko 7). Vanhemmista, eli 1935–44 syntyneistä 44% oli kiinnostunut osa-aikaeläkkeestä. Vastaajat olivat kiinnostuneita siirtymään osa-aikaeläkkeelle keskimäärin 55,5 -vuotiaina.

Taulukko 7. Ikäryhmät ja kiinnostus osa-aikaeläkkeeseen

	Kyllä	Ei/Haluaa kokoaikaiselle eläkkeelle	Ei osaa sanoa	Yhteensä
1951–1970 syntyneet	55	21	25	100
1945–1950 syntyneet	53	30	17	100
1935–1944 syntyneet	44	40	16	100

Lähde: Savioja 1999, liitetaulukko 11

Tutkimuksen mukaan suuret ikäluokat seuraavat eläkeajatuksissaan edellisiä ikäluokkia. Naisilla näyttäisi tutkimuksen mukaan olevan miehiä enemmän työmotivaatiota ja he olivat sitoutuneempia työhönsä kuin samanikäiset miehet. Naiset myös suhtautuivat miehiä hieman myönteisemmin työelämässä pysymistä edistäviin seikkoihin. Eläkkeelle lähdön siirtämisen kannalta keskeisinä pidettiin kuntoutusta, parempaa palkkaa, uusia työaikajärjestelyjä ja työn jatkuvuuden turvaamista.

Suuri osa suurten ikäluokkien edustajista haluaisi siirtyä eläkkeelle ennen 60. vuotta. Silti heistä lähes puolet (45%) uskoo selviävänsä työssä normaaliin eläkeikään saakka. Miehistä 22% ja naisista 35% ei ollut ajatellut jäädä eläkkeelle ennen virallista vanhuuseläkeikää.

Tämän tutkimuksen mukaan keski-ikäiset tiedostavat eläkepolitiikan tulevaisuuden haasteet ja ovat tietoisia mahdollisista muutoksista eläketurvassa (esim. yleisen eläkeiän nousu ja heikentävä eläkkeen taso).

Yrityksen menestyminen ja henkilöstön hyvinvointi. Eläketurvakeskuksen, Työterveyslaitoksen ja Helsingin kauppakorkeakoulun yhteistyöprojekti. (Tuuli ja Jurvansuu 2000, Tuomi ym. 2000)

Tutkimuksen tavoitteena on selvittää yrityksen menestymisen, organisaation rakenteen ja toiminnan sekä henkilöstön hyvinvoinnin välisiä yhteyksiä. Tutkimuksessa on mukana metalliteollisuuden (127 kpl) ja vähittäiskaupan (108 kpl) työpaikkoja. Otoksessa rajoituttiin työpaikkoihin, joissa oli vähintään 10 työnte-

kijää. Kyselyt lähetettiin sekä toimipaikan johdolle että henkilöstölle vuonna 1997.

Tutkimuksessa pyydettiin työntekijöitä arvioimaan erilaisia työkykyä ylläpitäviä toimintoja. Työntekijät pitivät tärkeinä mm. ammattitaitoa edistävää koulutusta, työtilojen ja työasentojen parantamista sekä työjärjestelyjä. Vanhimmat vastaajat (yli 45 -vuotiaat) pitivät myös kuntoutusta erittäin tärkeänä.

Osa-aikatyön ei arvioitu ylipäänsä pitävän työkykyä erityisen hyvin yllä. Silti lähes joka kolmas 54 vuotta täyttäneistä vastaajista piti osa-aikaeläkettä tässä mielessä tärkeänä. Sitä pitivät tärkeänä sekä naiset että miehet molemmilla toimialoilla. Tutkimuksessa vedetään se johtopäätös, että erityisesti teollisuudessa työskentelevien miesten asenteet osa-aikaeläkettä kohtaan ovat muuttuneet myönteiseen suuntaan.

Työnjohdolle tehtiin uusi kysely alkuvuodesta 2000. Yrityksiä oli kyselyssä mukana 161, joista 89 oli metalliteollisuudesta ja loput kaupan alalta. Tutkimuksessa mukana olevissa työpaikoissa oli yhteensä 84 osa-aikaeläkeläistä. Tässä kyselyssä oli mukana muutamia kysymyksiä, jotka koskivat erityisesti osa-aikaeläkettä: lomakkeessa kysyttiin osa-aikaeläkeläisten lukumäärää yrityksessä, olivatko kaikki halukkaat päässeet osa-aikaeläkkeelle ja oliko työpai- kassa käytetty osa-aikaeläkettä työkykyä ylläpitävänä toimenä.

Joka viidennessä yrityksessä oli jouduttu rajoittamaan osa-aikaeläkkeelle siirtymistä, eli kaikki halukkaat eivät olleet päässeet osa-aikaeläkkeelle. Kaupan alalla oli hieman tavallisempaa, että halukkaat eivät olleet päässeet osa-aikaeläkkeelle.

Työnjohtoa pyydettiin myös valmiin luettelon avulla arvioimaan, onko työpaikoissa tehty erilaisia työkykyä ylläpitäviä toimia paljon tai vähän. Eniten oli järjestetty koulutusta, joko ammattitaitoa edistävää tai tuettu omaehtoista koulutusta. Erilaiset työaikajärjestelyt olivat työnjohdon mielestä harvinaisia: vain noin joka kymmenennessä tutkitussa työpaikassa oli muutettu työaikoja tai käytetty osa-aikatyötä työkyvyn ylläpitämiseen. Osa-aikaeläkettä oli tässä mielessä käytetty vain viidessä prosentissa työpaikoista.

SAK:n jäsenkysely.

Jäsenkysely tehtiin keväällä 2000 SAK:n liittojen alle 60-vuotiaille jäsenille, joita oli mukana 854 henkeä. Jäsenkyselyn yhden keskeisen osan muodostivat osa-aikaeläkejärjestelyjä koskevat kysymykset.

SAK:n jäsenet suhtautuivat osa-aikaeläkkeeseen varsin myönteisesti. 77% vastasi käsityksensä osa-aikaeläkejärjestelmästä keinona vähentää varttuneiden työntekijöiden työrasitusta olevan myönteinen. Myönteisintä suhtautuminen oli 40–49 -vuotiaiden keskuudessa. Julkisella sektorilla työskentelevät arvioivat useammin osa-aikaeläkejärjestelmän kykenevän helpottamaan työn

aiheuttamaa rasitusta kuin yksityisillä palvelualoilla tai teollisuudessa työskentelevät.

Työntekijöitä pyydettiin myös arvioimaan työnantajien suhtautumista osa-aikaeläkejärjestelyyn. Työntekijöiden käsitys oli, että työnantajat suhtautuvat osa-aikaeläkejärjestelyyn myönteisesti. Vastausten mukaan yhdeksän kymmenestä työnantajasta suhtautui joko melko tai yksinomaan myönteisesti osa-aikaeläkejärjestelyihin. Toimialoittaiset erot työnantajien suhtautumisessa olivat vähäisiä.

Kyselyssä selvitettiin lisäksi työaikojen järjestelytapoja ja menetetyt työpanoksen korvaustapoja työpaikoilla. Osa-aikaeläkkeellä olevien työaikaa oli lyhennetty vastausten mukaan pääasiassa siten, että pidemmät työ- ja vapaaajan jaksot vuorottelivat viikon, kahden viikon tai pitemmissä jaksoissa.

Osa-aikaeläkeläisten jäljelle jääneet työt on useimmiten jaettu muille työntekijöille. 20% vastanneista sanoi uusia työntekijöitä palkatun osa-aikaeläkeläisten työpanosta korvaamaan.

4 OSA-AIKAELÄKKEEN KEHITYKSESTÄ MUISSA MAISSA

Huoli varhaisesta eläkkeelle siirtymisestä on yhteinen useille teollisuusmaille. Esimerkiksi Yhdysvalloissa, Japanissa ja kaikissa EU-maissa ollaan viime vuosina toteutettu uudistuksia eläkejärjestelmissä, joiden tarkoituksena on vähentää eläkkeiden aiheuttamaa taloudellista rasitusta. Eläkkeiden tasoa on monissa maissa laskettu (mm. indeksejä tarkistamalla), varhaiseläkkeisiin on tehty leikkauksia ja eläkkeelle siirtymisikiä on myöhennetty (Ageing of...2000, Walker 1999).

Samaan aikaan on kiinnostus osa-aikaeläkettä ja muita vähittäisen eläkkeelle siirtymisen järjestelmiä kohtaan kasvanut selvästi. Osa-aikaeläke nähdään yhtenä keinona edistää työssä pysymistä ja vähentää enneaikaista eläkkeelle siirtymistä. Tällä hetkellä useimmissa EU-maissa on jonkinlainen järjestelmä eläkkeellä olon ja työnteon yhdistämiseksi (Walker 1999).

Osa-aikaeläkettä ja muuta vähittäistä eläkkeelle siirtymistä perustellaan yleensä taloudellisen rasituksen vähenemisellä. Toisaalta joustavasta tai vähittäisestä eläkkeelle siirtymisestä puhuttaessa ei yleensä unohdeta mainita sen muita hyviä puolia: työstä luopumisen ja kokoaikaiselle eläkkeelle siirtymisen helpottaminen, ikääntyneiden työpanoksen ja osaamisen hyödyntäminen, ikä syrjinnän väheneminen jne. (Ageing of...2000, ks. myös Takala 1999).

Osa-aikaeläkejärjestelmistä on eri maista myös kokemuksia. Osa-aikaeläkejärjestelmiä on toteutettu lakiin perustuvana, siitä on voitu sopia työmarkkinajärjestöjen kesken tai yrityskohtaisesti. Erilaiset järjestelyt voivat olla voimassa myös yhtä aikaa.

Osa-aikaeläke on useimmissa maissa lähtenyt vaikeasti liikkeelle. Tähän on useimmiten reagoitu säännöksiä muuttamalla tai säätämällä aina uusia lakeja (esimerkiksi Saksassa ja Ranskassa). Isossa-Britanniassa kaikkia ikääntyneitä työntekijöitä koskevaa osa-aikaeläkelakia kokeiltiin lyhytaikaisesti 1980-luvun puolivälissä, ja ohjelman epäonnistuttua siitä luovuttiin (ks. Takala 1999). Tosin myös Ison-Britannian hallitus on aivan viime aikoina uudelleen tehnyt yrityksiä vähittäisen eläkkeelle siirtymisen mahdollistamiseksi (Ban on early...2000).

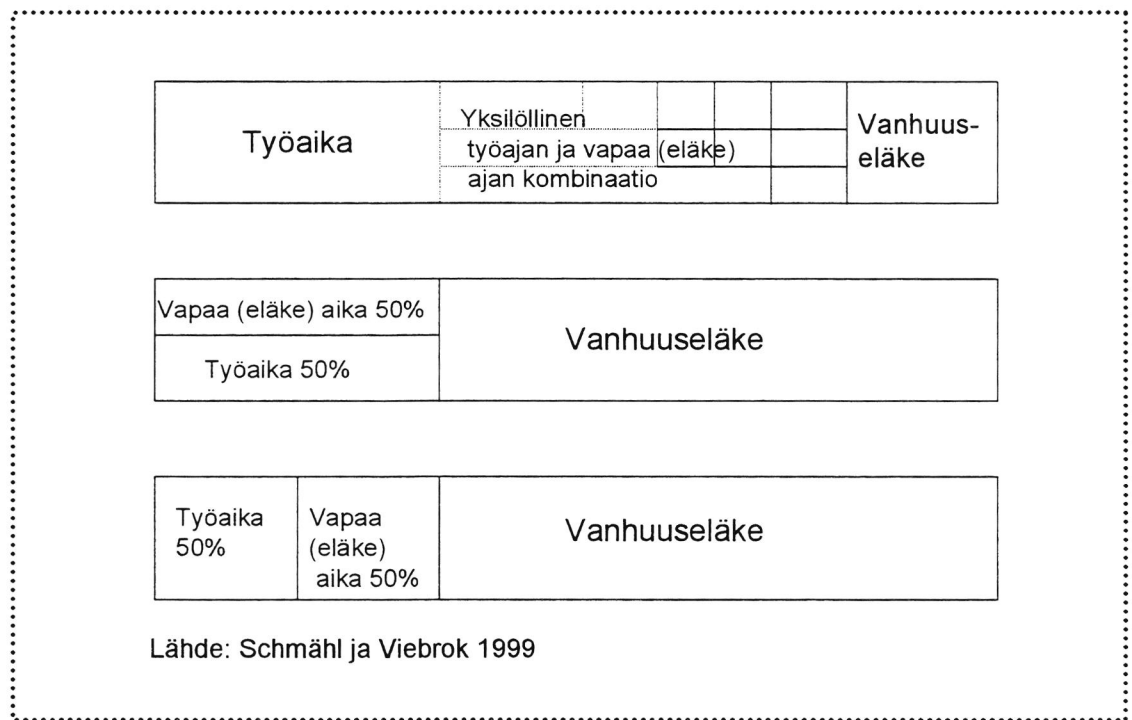
Se, miten osa-aikainen työ järjestetään, vaihtelee eri järjestelmissä. Tavallisinta on työajan lyhentäminen laissa tai säännöissä määrättyjen rajojen sisällä. Esimerkiksi Itävallassa työaikaa voi vähentää 70%:iin saakka, Tanskassa viikoittaista työaikaa pitää vähentää vähintään 7 tunnilla tai 25%:lla, niin että

viikkotyöajaksi jää 12–30 tuntia, Ranskassa vuosittaisen työajan tulee olla 20–80% aikaisemmasta vuosityöajasta.

Saksassa voi osa-aikaisen työaikansa järjestää ns. palkkimallin (block-model) mukaisesti. Palkkimallissa työajan voi järjestää vuorottelemalla työntekoa ja vapaa-aikaa pitkissäkin jaksoissa. Esimerkiksi viiden vuoden osaaikaeläkejakso ennen vanhuuseläkettä voi koostua 2,5:n vuoden kokoaika-työstä ja 2,5:n vuoden kokoaikaisesta eläkeajasta. (ks. kuva 3)

Palkkimalli kehitettiin täydentämään vähän käytettyä osa-aikaeläkettä. Tämän mallin houkuttelevuus onkin selvästi ollut suurempi kuin osaaikatyövaihtoehdon (Schmähl ja Viebrok 1999). Se on suosittu, vaikka järjestelmässä edellytetään työttömän tai harjoittelijan palkkaamista.

Tässä alunperin Volkswagen-tehtaalla kehitetyssä mallissa osaaikaeläkkeen idea on kylläkin jossain määrin hämärtynyt. Vähittäisen eläkkeelle siirtymisen tarkoituksena on ollut työntekoa vähentäminen voimien vähentyessä ja pehmeä siirtyminen kokoaikaeläkkeelle. Osa-aikaeläkkeen palkkimalli on pikemmin eräs muoto varhaista eläkkeelle siirtymistä, kuin ”puhtaan” vähittäisen eläkkeelle siirtymisen muoto (Naegele 1999).

Kuva 3. Osa-aikaeläkkeen mallit Saksassa

Jos tarkastellaan aivan viime vuosien kehitystä havaitaan, että osa-aikaeläkkeen suosio on EU-maista selvästi kasvanut Ranskassa ja Suomessa. Molemmassa maissa on myös kannustettu osa-aikaeläkkeelle siirtymistä, erityisesti osa-aikaeläkelakeihin tehtyjen muutosten avulla. (Social protection...1998).

Ranskassa osa-aikaeläkeläisten määrä viisinkertaistui vuodesta 1993 vuoteen 1997. Vuoden 1997 lopussa osa-aikaeläkeläisiä oli 56 000. Osa-aikaeläkkeen suosioista Ranskassa kertoo se, että vuonna 1995 ensimmäisen kerran osa-aikaeläkkeelle siirtyi enemmän henkilöitä kuin kokoaikaiselle varhaiseläkkeelle. (Guillemard ja Argoud 1999).

EU-maiden kokemusten pohjalta tehdyn arvion mukaan esteitä osa-aikaeläkkeen suosiolle ovat ainakin mahdolliset lakiin liitetyt reunaehdot, esimerkiksi se, että osa-aikaeläkkeelle siirtyneen tilalle tulee palkata työtön työnhakija (näin on esim. Belgiassa ja Italiassa). Toinen tekijä, mikä näyttäisi vaikuttavan osa-aikaeläkkeen vähäiseen suosioon, on vaihtoehtoisten poistumisreittien (esimerkiksi kokoaikainen varhaiseläke) olemassaolo ja edullisuus (esim. Itävallassa). (Social protection... 1998).

Ruotsia on pitkään pidetty osa-aikaeläkkeen onnistumisen mallimaana. Ruotsissa osa-aikaeläkelaki tuli voimaan 1976 ja se saavutti heti melkoisen suosion. Tosin osa-aikaeläkkeelle hakeutuvien ja osa-aikaeläkkeellä olevien määrä ei ole Ruotsissa kasvanut jatkuvasti, vaan se on vaihdellut suuresti lain voimassaoloaikana. Näihin vaihteluihin on katsottu olevan syynä lähinnä ikärajojen ja korvaustason muutokset, sekä osa-aikaeläkkeen lopettamis- ja supistamisyritykset. Osa-aikaeläkkeen korvaustaso oli aluksi 65% ansionmenetyksestä. Se laskettiin 50%:iin vuonna 1981 ja nostettiin takaisin 65%:iin kuusi vuotta myöhemmin. Samalla kun osa-aikaeläkkeen lopettamispäätös tehtiin vuonna 1994, korvaustasoa laskettiin 55 prosenttiin.

Kuva 4. Osa-aikaeläkkeellä olleiden määrä vuosien 1976–1999 lopussa Ruotsissa, 1 000 henkeä

Ruotsissa osa-aikaeläke päätettiin lopettaa eläkkeiden kokonaisuudistuksen yhteydessä. Uusia osa-aikaeläkkeitä ei siellä enää myönnetä vuoden 2000 jälkeen. Mahdollisuus vähittäiseen eläkkeelle siirtymiseen säilyy kuitenkin uudessakin eläkeläisissä: 61 vuoden iästä alkaen henkilö voi ottaa eläkkeensä joko täytenä, $\frac{3}{4}$:n, $\frac{1}{2}$:n tai $\frac{1}{4}$:n suuruisena (Ajankohtaista Ruotsin...1998). Ruotsin uuden eläkejärjestelmän on arvioitu kannustavan työssä pysymistä juuri siihen sisältyvän vähittäisen eläkkeelle siirtymisen mahdollisuuden kautta (Palmer 1999).

Yhteenveto

Osa-aikaeläkkeiden määrän kasvu parin viime vuoden aikana on ollut nopeaa, erityisesti yksityisellä sektorilla. Kaksi vuotta sitten, ennen ikärajan laskua 56 vuoteen, osa-aikaeläkeläisiä oli yksityisellä sektorilla 3 200 (kesäkuun lopussa 1998). Vuoden 2000 heinäkuun lopussa heitä oli jo 11 700, yhteensä yli puolet kaikista 21 000:sta osa-aikaeläkkeellä olevasta.

Kaikista niistä, jotka saivat osa-aikaeläkettä vuoden 1999 lopussa neljännes oli 56 tai 57 -vuotiaita, eli lainmuutoksen myötä osa-aikaeläkkeen piiriin tulleita ikäluokkia. Tämän ikäiset ovat siirtyneet innokkaasti osa-aikaeläkkeelle: kaikista vuonna 1999 osa-aikaeläkkeelle siirtyneistä 56 ja 57 -vuotiaita oli 54%. Osa-aikaeläkkeelle siirryttiin kuitenkin vuosina 1998 ja 1999 myös muissa ikäryhmissä aiempia vuosia enemmän.

Tutkimuksin on pyritty selvittämään työssä käyvien kiinnostusta osa-aikaeläkettä kohtaan. Monet tutkimuksista koskevat vain tiettyä ammattiryhmää tai toimialaa ja tutkimuksissa kysymykset on muotoiltu eri tavoin. Tuloksetkin vaihtelevat paljon tutkimuksesta toiseen. Koko ikäluokkaa edustavassa, suuria ikäluokkia (1945–50 syntyneet) koskevassa tutkimuksessa havaittiin, että kiinnostus siirtyä varhain eläkkeelle on edelleen suurta. Erityisesti osa-aikaeläke kiinnosti tämän ikäisiä: puolet varhaiseläkkeestä kiinnostuneista oli kiinnostunut nimenomaan osa-aikaeläkkeelle siirtymisestä.

Osa-aikaeläke on myös edullinen vaihtoehto kokopäivätyölle, varsinkin kun lisääntynyt vapaa-aika otetaan huomioon. Vanhuuseläkekään ei juuri alene osa-aikaeläkkeelle siirtymisen takia. Ruotsissakin osa-aikaeläke oli yleensä suosittu silloin, kun ehdot olivat työntekijän kannalta erityisen edulliset.

Suomessa osa-aikaeläkejärjestelmä on myös työnantajalle edullinen. Ensiksi siksi, että se rahoitetaan kokonaan jakojärjestelmäperiaatteella, eikä siitä näin ollen aiheudu välittömiä kustannuksia työnantajalle. Toiseksi siksi, että osa-aikaiseen työhön siirtyvän työntekijän tilalle ei aina tarvitse palkata uutta työntekijää.

Eläkkeen saamisen ehtojen lisäksi osa-aikaeläkkeen suosioon vaikuttaa ikääntyneiden työntekijöiden työmarkkinatilanne. Kansainvälisten kokemusten valossa näyttää, että osa-aikaeläkkeelle siirrytään silloin, kun ikääntyneestä työvoimasta on kysyntää. Myös Suomessa parin viime vuoden aikana ikääntyneiden sekä kokoaikainen että osa-aikainen työllisyys on parantunut selvästi. Ikääntyneen työvoiman kysynnän kasvu on arvioiden mukaan merkinnyt sitä, että ikääntyneet voivat joko pitää kokopäivätyönsä tai siirtyä osa-aikatyöhön ja osa-aika-eläkkeelle.

Kansainvälisten kokemusten valossa näyttää, että osa-aikaeläkkeen suosiota puolestaan vähentää se, että osa-aikaeläkelakiin liitetään runsaasti erilaisia reunaehtoja, esimerkiksi työttömän tai harjoittelijan työllistämisvelvoite. Myös se, että työntekijöillä on käytettävissään edullisia vaihtoehtoisia varhaiseläkemuotoja, yleensä vähentää osa-aikaeläkkeen suosiota.

KIRJALLISUUS

Ageing of the Labour Force in OECD Countries: Economic and Social Consequences. ILO. Employment Paper 2000/2. Internetosoitteessa <http://www.ilo.org/public> (17.3.2000).

Ajankohtaista Ruotsin eläkeuudistuksesta 14.4.1998 tilanteen mukaan. Eläkeistä ulkomailla. Eläketurvakeskus. Katsauksia 2/98.

Alaikärajan kasvu nosti jyrkästi osa-aikaeläkkeen suosiota. Helsingin Sanomat 16.5.2000 (Vehkakoski Vellamo).

Ban on early retirement for under -55s. The Times. Internetosoitteessa: <http://www.the-times.co.uk/news> (25.4.2000).

Elovainio Marko, Forma Pauli, Halmeenmäki Tuomo, Sinervo Timo (2000) Kunnallisen sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstön eläketilanne. Stakes. Aiheita 2/2000.

Guillemard Anne-Marie ja **Argoud Dominique** (1999) Descriptive national profile of Ageing and Work. France. Teoksessa Working Group Ageing and Work. National Profiles. University of Twente. Moniste.

Halmeenmäki Tuomo (2000) Eläkkeelle siirtyminen alueellisesti. Itä- ja Pohjois-Suomessa siirrytään vilkkaimmin eläkkeelle. Tilastokeskus. Kuntapuntari 2/2000. Ikäihmiset. Helsinki.

Hellsten Katri ja **Savioja Hannele** (2000) Suuret ikäluokat uudessa elämänvaiheessa. Työssä vai eläkkeelle? Työeläke 3/2000, 20–22.

Huhtaniemi Päivi (1999) Varhaiseläkeajatukset, työn kuormittavuus ja koettu elämänhallinta eläkkeelle siirtymisen ennustajina. 5-vuotisseurantatutkimus. Työ ja ihminen 3/1999. Työterveyslaitos.

Hytti Helka (1999) Voidaanko ikääntyvien poistumiseen työelämästä vaikuttaa? Työpoliittinen Aikakauskirja Vol. 42. No 3–4, 39–43.

Kallinen Kaija (2000) Osa-aikaeläke on kehittämisen arvioinen. Kansan Uutiset 29.6.2000.

Naegele Gerhard (1999) Gradual Retirement in Germany. Journal of Ageing and Social Policy Vol 10. No 3, 83–102.

Palmer Edward (1999) Exit from the Labor Force for Older Workers: Can the NDC Pension System Help? The Geneva Papers on Risk and Insurance. Issues and Practice. Vol. 24. No 4 (October 1999), 461–472.

Ruotsin osa-aikaeläkejärjestelmä. Laatinut **Christina Lindell**. Eläkkeistä ulkomailla 11.9.1997, Eläketurvakeskus, Katsauksia 7/97, Helsinki.

SAK:n jäsenkysely. Kevät 2000. SAK:n tutkimustieto osaraportti 3/2000.

Savioja Hannele (1999) Suuret ikäluokat eläkeiän kynnyksellä. Alustavia tuloksia. Kela. Sosiaali- ja terveysturvan selosteita 10/1999.

Schmähl Winfried ja Viebrok Holger (1999) Descriptive National Profile of Ageing and Work in Germany. Teoksessa Working Group Ageing and Work. National Profiles. University of Twente. Moniste.

Social Protection in Europe 1997 (1998). European Commission. Employment & Social Affairs.

Takala Mervi (1999) Työnteon ja eläkkeellä olon yhdistäminen. Vaihtoehtona osa-aikaeläke. Eläketurvakeskuksen tutkimuksia 1999:1.

Tuomi Kaija, Riikonen Eila, Seitsamo Jorma, Vahtera Jussi, Vanhala Sinikka, Nykyri Erkki, Forss Simo, Karisalmi Seppo, Ekroos Ritva, Tuuli Pirjo, Jurvansuu Sari ja Kämppi Maila (2000) Yrityksen menestyminen ja henkilöstön hyvinvointi – tutkimusprojektin tausta, kulku ja osat. Teoksessa Yrityksen menestyminen ja henkilöstön hyvinvointi. tutkimus metalliteollisuudessa ja vähittäiskaupassa. Työ ja ihminen. Tutkimusraportti 15. Työterveyslaitos. Helsinki.

Tuovinen Marja (1999) Työssä pysymisen kannattavuus. Esimerkkilaskelmia työttömyyseläkeputkesta ja osa-aikaeläkkeestä. Valtiovarainministeriö. Kansantalouseläkekeskus. Keskustelualoitteita No 62. Kesäkuu 1999.

Tuuli Pirjo ja Jurvansuu Sari (2000) Työkykyä ylläpitävän toiminnan tarve kaupan ja metalliteollisuuden toimialoilla. Teoksessa Yrityksen menestyminen ja henkilöstön hyvinvointi. tutkimus metalliteollisuudessa ja vähittäiskaupassa. Työ ja ihminen. Tutkimusraportti 15. Työterveyslaitos. Helsinki 2000.

Walker Alan (1999) The Future of Pensions and Retirement in Europe: Towards Productive Ageing. The Geneva Papers on Risk and Insurance. Issues and Practice. Vol. 24. No 4 (October 1999), 448–460.

Valtion eläkkeet (2000). Tilastovuosi 1999. Valtiokonttori, tilastomatematiikkayksikkö. Helsinki.

Working Group Ageing and Work. National Profiles. Cost A 13: Changing Labour Markets, Welfare States and Citizenship. University of Twente. Moniste.

Eläketurvakeskus on Suomen työeläkejärjestelmän lakisääteinen keskuslaitos. Sen tutkimustoiminta koostuu pääasiassa sosiaaliturvaan ja eläkejärjestelmiin liittyvistä aiheista. Tutkimuksissa pyritään monipuolisesti ottamaan huomioon sosiaalipoliittiset, sosiologiset ja taloudelliset näkökulmat.

Pensionsskyddscentralen är lagstadgat centralorgan för arbetspensionssystemet i Finland. Forskningsverksamheten koncentrerar sig i huvudsak på den sociala tryggheten och på de olika pensionssystemen. Målet för forskningsprojektet är att mångsidigt belysa aspekter inom socialpolitik, sociologi och ekonomi.

The Central Pension Security Institute is the statutory central body of the Finnish employment pension scheme. Its research activities mainly cover the fields of social security and pension schemes. The studies aim to paint a comprehensive picture of the sociopolitical, sociological and financial aspects involved.

ISSN 1238-4984

 ELÄKETURVAKESKUS
PENSIONSSKYDDSCENTRALEN

00065 ELÄKETURVAKESKUS
Puh. (09) 1511, Faksi (09) 148 1172

00065 PENSIONSSKYDDSCENTRALEN
Tfn (09) 1511, Fax (09) 148 1172
FIN-00065 Eläketurvakeskus Finland
Tel. +358 9 1511, Fax +358 9 148 1172